

Bijlage VWO
2015

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bronnenboekje

Opgave 1 Kroatië toegetreden tot de EU

tekst 1

Interview Vesna Pusic¹⁾: 'Nu wij EU-lid worden is niemand euforisch'

Staatsvorming is het aller-
belangrijkste van onze toetreding.
Het heeft ons gedwongen om al onze
instituties tegen het licht te houden
5 en te hervormen. We konden ons er
niet vanaf maken, zoals hier in de
regio gebruikelijk is. Als we op 1 juli
2013 toetreden, zijn we daar ruim
twaalf jaar mee bezig geweest. Toen
10 we begonnen zag de EU er anders
uit en waren wij een ander land.
Bij de eerste uitbreiding met landen
uit Midden- en Oost-Europa in 2004
was iedereen euforisch: het
15 betekende het definitieve einde van
de Koude Oorlog. De toetreding in
2007 van Roemenië en Bulgarije was
pure geopolitiek. Die landen
voldeden niet aan alle criteria, maar
20 de EU wilde ze erbij hebben.
Met ons is strenger onderhandeld. Er
kwamen nieuwe eisen op het gebied
van rechterlijke macht en grond-
rechten. We hebben nog twee jaar
25 onder extra toezicht gestaan.
Vergeet niet dat wij straks de eerste
nieuwe lidstaat zullen zijn waar
recent nog een oorlog is uit-
gevochten. Hier zijn hele steden
30 verwoest en 15.000 doden gevallen.
Ik zeg dat niet om zielig te doen maar
om aan te geven welke extra
problemen er waren: verzoening,
wederopbouw, het Joegoslavië-
35 tribunaal.

Nu wij lid worden is niemand
euforisch. Hier niet en in Europa niet.
Het lidmaatschap betekent niet het
einde van onze problemen. Maar het
40 zal ons wel meer stabiliteit en
veiligheid geven.
(...)

De Nobelprijs²⁾ is heel belangrijk. Ik
vind ook echt dat de EU hem
verdiend heeft. Wie daar cynisch
45 over is, moet zich realiseren dat die
prijs niet voor ons is maar voor de
grondleggers van de Europese
eenheid. Mensen die na eeuwen van
vreselijke oorlogen – in het bijzonder
50 de twee wereldoorlogen – iets
uitzonderlijks bedacht hebben.
Politiek en organisatorisch het beste
idee dat de mensheid ooit heeft
bedacht: landen laten samenwerken
55 die eeuwenlang op voet van oorlog
hadden geleefd. Etnische, religieuze,
economische en politieke
aartsvijanden.
Die mensen hebben elkaar weten te
60 vinden. (...) De grondleggers van de
EU hebben een manier gevonden om
oorlog uit te bannen en die manier
werkt nog altijd, lang na hun dood.
Deze prijs is voor hen en voor hun
65 idee. Wij moeten nog maar bewijzen
dat we in hun schaduw kunnen
staan.

bron: www.nrc.nl, 8 december 2012

noot 1 Vesna Pusic (1953) is minister van Buitenlandse en Europese Zaken van Kroatië sinds 2011. Daarvoor was ze elf jaar parlementslid.

noot 2 De Nobelprijs voor de Vrede is een prijs die wordt toegekend aan mensen/organisaties die zich hebben ingezet voor de bevordering van vrede. Deze prijs werd in 2012 toegekend aan de EU.

figuur 1

Kroatië

tekst 2

Kroatië

EU-lid sinds: 2013; hoofdstad: Zagreb; oppervlakte: 56.594 km²; bevolking: 4.398.150; munteenheid: kuna; Schengengebied: de
5 verwachting is dat Kroatië in 2015 lid wordt van Schengen.
De Kroaten vormen met 89,6% de grootste bevolkingsgroep. De belangrijkste taal is Kroatisch en de
10 meeste bewoners zijn katholiek (87,8%).

Het land is sinds 1991 een onafhankelijk land. Tot die tijd maakte het meer dan 70 jaar deel uit
15 van het voormalige Joegoslavië.

Het hertogdom Kroatië ontstond in de 8e eeuw en werd 200 jaar later een koninkrijk. Het werd decennialang sterk beïnvloed door het naburige
20 Oostenrijk-Hongarije en kwam van de 15e tot 17e eeuw regelmatig in conflict met het Ottomaanse Rijk.

In 1967 vroegen Kroatische schrijvers om meer autonomie op het gebied van taal en cultuur. Dit
25 resulteerde in een beweging voor politieke, economische en culturele vrijheden.

In 1971 vroegen demonstranten om
30 meer autonomie; een beweging die bekendstaat als de Kroatische Lente.

naar: europa.eu en www.bbc.com/news/world-europe

tekst 3

Referendum positief, Kroatië wordt lid van Europese Unie

Twee op de drie Kroaten willen dat hun land toetreedt tot de Europese Unie (EU). Dat blijkt uit een referendum dat zondag werd
5 gehouden. Vanaf 1 juli 2013 mag het Balkanland volwaardig lid worden van de Unie.
De opkomst voor het referendum was 44 procent. (...).

Hervormingen

10 Minister van Buitenlandse Zaken Uri Rosenthal (VVD) is tevreden met de

uitslag van het referendum. "Kroatië heeft zich overtuigend uitgesproken voor een toekomst in de Europese
15 Unie. Ik moedig ze aan door te gaan met de hervormingen."
De EU eist van Kroatië dat het land de corruptie en criminaliteit aanpakt. Als het land dit onvoldoende doet,
20 kan de kandidatuur nog worden tegengehouden. Als Kroatië wordt toegelaten, is het de 28ste lidstaat van de EU.
(...)

bron: www.elsevier.nl, 23 januari 2012

Opgave 2 Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

tekst 4

Rutte: participatiesamenleving is geen bezuiniging

De participatiesamenleving heeft een negatief imago, maar dat is niet terecht. Het gaat niet om een verkapte bezuinigingsagenda van het kabinet. “De ontwikkeling naar een participatiesamenleving is geen doel van beleid, maar een ontwikkeling die gaande is. En de Staat moet er op een verstandige manier mee omgaan.”

Premier Mark Rutte zei dat maandag tijdens de jaarlijkse Willem Drees-lezing in Den Haag.

Omdat we het willen

Volgens Rutte bestaat “de samenleving van vroeger, waarin anderen wisten wat goed was voor jou” niet meer. Mensen nemen zaken in hun omgeving steeds meer in eigen hand. “Niet omdat het moet, maar omdat het kan en omdat ze het willen.”

Schild voor zwakken

Rutte vindt dat een positieve ontwikkeling. Maar die vraagt wel een andere rol van de Staat. “De Staat is en blijft een schild voor de zwakken. Ook over 10 of 20 jaar

hebben we in Nederland een fatsoenlijke WW-regeling en een solide AOW.” (...)

Zoek het zelf maar uit

Het begrip ‘participatiesamenleving’ werd door koning Willem-Alexander gebruikt in de troonrede. Het leidde tot veel kritiek. Zo is de term volgens SP-leider Emile Roemer een eufemisme voor ‘zoek het zelf maar lekker uit’.

Niet nieuw

De premier bestrijdt de woorden van Roemer niet alleen, hij wijst er ook op dat het woord ‘participatiesamenleving’ al 20 jaar oud is. Het werd volgens hem in de jaren 90, gebruikt door PvdA-premier Wim Kok. Ook diens opvolger Jan Peter Balkenende (CDA) gebruikte het vaak. Het debat over de grenzen van de verzorgingsstaat is volgens Rutte evenmin nieuw. “Al sinds de oliecrisis (begin jaren zeventig van de vorige eeuw) zijn we in Nederland bezig om de uitgaven te temmen.” (...)

bron: www.binnenlandsbestuur.nl, 14 okt 2013

tekst 5

Naar een participatiesamenleving: een nieuwe visie op sociaal beleid

- (...) De rol van de overheid en van burgers verandert. Er wordt meer gevraagd van partijen uit de samenleving om bij te dragen aan het realiseren van maatschappelijke opgaven.
- Dit is vaak ingegeven door bezuinigingen: 'de overheid trekt zich terug' en 'de burger moet meer eigen verantwoordelijkheid nemen'. De opgave is met minder middelen hetzelfde of meer te realiseren. Zo valt althans te lezen in menig bestuurlijke visie.
- Het wensbeeld is dat burgers en maatschappelijke partijen zelf initiatieven nemen en dat zij veel meer dan nu zelfstandig tot oplossingen komen. (...)
- Concreet gaat het om vrijwilligerswerk, informele zorg (mantelzorg), zelforganisaties, bewonersorganisaties, cliëntenorganisaties, informele netwerken en verenigingen.
- De aandacht van gemeenten op dit moment is vooral gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid en het aanspreken van het eigen sociale netwerk.
- (...)
- Met de opbouw van de verzorgingsstaat na de Tweede Wereldoorlog is een belangrijke sprong gemaakt. Daarmee komt een einde aan de charitatieve samenleving waarin burgers zijn aangewezen op hun eigen sociale netwerk, de armenzorg of liefdadigheid van particulieren en kerken. Dit had een willekeurig karakter. Burgers moesten zelf hun weg zoeken en waren afhankelijk van de goedgeefsheid van anderen. Zorg was geen recht, maar een gunst. Dit veranderde fundamenteel met de invoering van wettelijke garanties op voorzieningen zoals de Algemene bijstandswet in 1963. (...)

naar: Partners en Pröpper-publicaties, december 2012

tekst 6

Sociale veerkracht als vangnet

Als we proberen de solidariteit tussen mensen volledig via de overheid te organiseren, lopen we vast in een inefficiënte, onpopulaire en dure
5 bureaucratie. Pieter Hilhorst pleit daarom voor het versterken van de sociale veerkracht van mensen zelf. Maar: “De logica moet niet zijn dat
10 alles wat de overheid niet meer kan waarmaken mensen nu maar zelf moeten oplossen.”

Meneer Dilshad zit al zeven jaar in de bijstand. Zijn Nederlands is goed, maar hij heeft een stevig accent. Hij
15 is inmiddels begin vijftig. Zijn kansen op de arbeidsmarkt zijn niet bijster groot. In de documentaire *Sta me bij*

van Suzanne Raes en Monique Leesterhuis over de sociale dienst in
20 Zutphen is te zien dat meneer Dilshad de eerste jaren dat hij bijstand ontving vooral met rust gelaten is. Een nieuwe consulente legt zich er niet bij neer. Meneer
25 Dilshad moet naar de werkvoorziening. “Een plek voor mongolen”, noemt meneer Dilshad dat. Hij doet er niks anders dan doosjes vouwen.
30 Meneer Dilshad heeft zo de twee uitersten van de sociale dienst leren kennen: de lakse uitkeringsfabriek en het strenge trajectencircus. Van beide is hij niet veel beter geworden. (...)

naar: www.wbs.nl/opinie, 2 juli 2011

tabel 1**Achtergronden van participatie, bevolking van 18 jaar en ouder, 2012-2013; geschatte effecten¹⁾**

		informele hulp	vrijwilligerswerk	collectieve actie²⁾
1	vrouw in plaats van man	0,39***	-0,22*	-0,26**
2	18-34 jaar in plaats van 35-64 jaar	-0,88***	-0,40***	-0,40***
3	65 jaar in plaats van 35-64 jaar	-0,35*	-0,42**	-0,74***
4	laagopgeleid in plaats van middelbaar opgeleid	-0,29*	-0,63***	-0,51***
5	hoogopgeleid in plaats van middelbaar opgeleid	-0,06	0,38***	0,52***
6	laag in plaats van gemiddeld huishoudensinkomen	-0,25	0,09	0,21
7	hoog in plaats van gemiddeld huishoudensinkomen	0,16	0,05	0,15
8	gaat niet naar de kerk in plaats van soms	-0,10	-0,24*	-0,40***
9	gaat vaak naar de kerk in plaats van soms	0,41**	0,92***	0,29

noot 1 significantie: *** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05

noot 2 Collectieve actie: heeft zich de afgelopen twee jaar samen met anderen wel eens ingespannen voor de buurt, een bepaalde groep in de gemeente of een kwestie van gemeentelijk of (inter)nationaal belang.

naar: SCP, december 2013

Toelichting op tabel 1

De geschatte effecten betreffen steeds een vergelijking tussen twee waarden van één variabele.

Voorbeeld bij de variabele geslacht in rij 1: de positieve score (0,39***) van 'vrouw in plaats van man' bij informele hulp en de negatieve score (-0,22*) bij vrijwilligerswerk geeft aan dat vrouwen meer informele hulp geven dan mannen maar minder vrijwilligerswerk doen dan mannen.

Significantie: de p-waarde geeft de kans aan dat het geschatte effect niet op toeval berust. De p-waarde laat zien hoe significant de effecten zijn: hoe kleiner deze waarden, hoe kleiner de kans dat de waarneming op toeval berust.

tabel 2**Opvattingen over solidariteit, bevolking van 18 jaar en ouder, 2013 (in procenten); n = 1.077**

		zeer oneens	oneens	neutraal	eens	zeer eens	ik weet het niet
1	“Het wordt in Nederland steeds meer ieder voor zich.”	0	6	11	49	33	1
2	“Nederlanders zijn nu minstens zo solidair met elkaar als 20 à 30 jaar geleden.”	10	53	18	9	2	9
3	“De overheid is onmisbaar voor de solidariteit tussen sterken en zwakken.”	1	10	21	44	20	3
4	“De overheid moet minder solidariteit in de samenleving organiseren en dat meer aan de mensen zelf overlaten.”	7	40	33	12	3	5
5	“In het geval van financiële problemen zou ik liever geholpen worden door mensen uit de buurt dan door de gemeente.”	5	33	37	16	4	5

bron: SCP, mei 2013

tabel 3**Nettosteun voor stellingen over solidariteit, bevolking van 18 jaar en ouder (in procentpunten)**

	stelling 1 meer ieder voor zich	stelling 2 minstens zo solidair	stelling 3 overheid onmisbaar	stelling 4 minder overheid	stelling 5 liever steun uit de buurt
allen	+76	-53	+52	-31	-18
geslacht					
man (50%)	+77	-52	+51	-28	-15
vrouw (50%)	+75	-54	+53	-34	-20
leeftijd					
18-34 (30%)	+70	-46	+48	-31	-13
35-54 (41%)	+77	-56	+52	-35	-18
55+ (30%)	+81	-55	+56	-25	-22
opleiding					
laagopgeleid (20%)	+85	-60	+35	-18	-8
middelbaar opgeleid (43%)	+80	-54	+49	-33	-12
hoogopgeleid (36%)	+67	-47	+65	-35	-30

naar: SCP, mei 2013

Toelichting op tabel 3

Tabel 3 verwijst naar de stellingen in tabel 2.

Het gaat om nettosteun van diverse categorieën voor de vijf stellingen die ook staan in tabel 2.

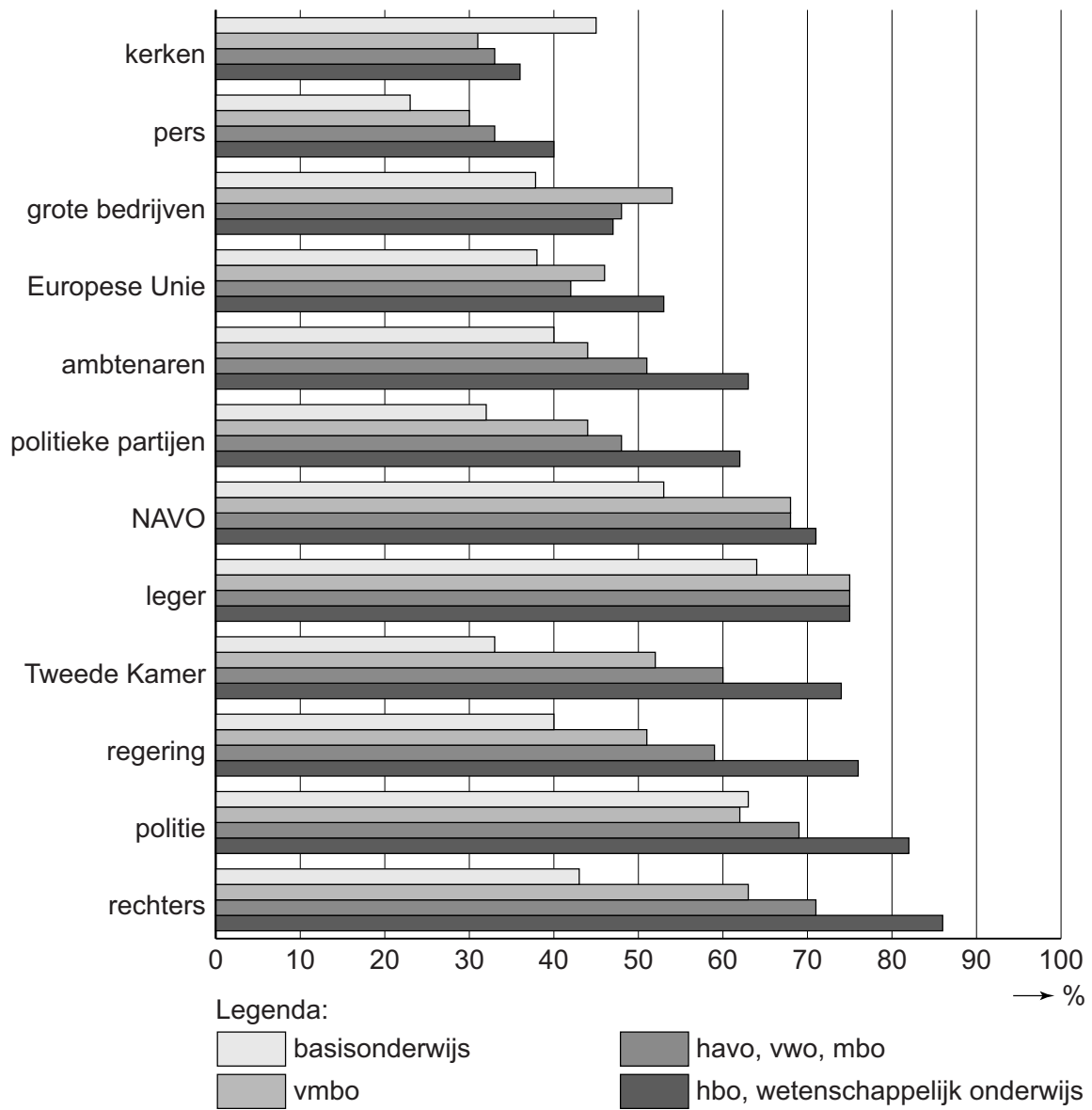
Vermeld zijn de verschillen tussen percentages voorstanders en tegenstanders van de stellingen. Dus +76 bij de categorie 'allen' bij de eerste stelling is de resultante van 82% die het eens (49%) en zeer eens (33%) is min 6% die het (zeer) oneens is met de stelling. Zie tabel 2.

De score van 'ik weet het niet' uit tabel 2 is in de berekening weggelaten.

Een positief getal betekent dat de instemming met de stelling groter is dan de afwijzing en een negatief getal betekent dat de afwijzing van de stelling groter is dan de instemming.

figuur 2

Institutioneel vertrouwen naar voltooide opleiding, 2010

naar: CBS, 2010

Opgave 3 Sport in de samenleving

tekst 7

De sport groeit, maar lidmaatschap is van minder betekenis

Veel politieke partijen hadden in de
aanloop naar de gemeenteraads-
verkiezingen een paragraaf over
sport in hun partijprogramma
5 opgenomen. Vaak wordt daarin
geschermd met de belangrijke functie
die sportverenigingen in de
maatschappij vervullen.

De sportvereniging is de ruggengraat
10 van de Nederlandse sport en een
belangrijk onderdeel van onze
sociale infrastructuur. Meer dan 25
procent van de Nederlandse
bevolking participeert regelmatig in
15 activiteiten die door sport-
verenigingen worden georganiseerd.
Het Nederlandse succes in veel
(Olympische) sporten wordt ook
deels toegeschreven aan deze hoge
20 organisatiegraad. De sport is
bovendien de belangrijkste sector in
Nederland wat het aantal uren
vrijwilligerswerk betreft. (...)

Het aantal lidmaatschappen in de
25 georganiseerde sport stijgt al jaren.
Lag het totale ledenaantal van

NOC*NSF¹⁾ in 1996 nog rond
4.477.000 leden, eind 2012 was dit
gestegen naar ongeveer 5.225.000
30 leden. Aangezien het aantal
sportverenigingen in diezelfde
periode afnam van 30.022 naar
25.084, lijkt de conclusie
gerechtvaardigd dat het gemiddeld
35 ledenaantal per sportvereniging in
Nederland is gestegen. Het is echter
de vraag of dit inderdaad het geval
is.

Een flink aantal sportbonden is,
40 mede onder druk van het
marktdenken in de sport, begonnen
met het introduceren van individueel
lidmaatschap. Dit type lidmaatschap
kan direct bij de bond worden
45 afgesloten, zonder tussenkomst van
een sportvereniging. Sporters zoals
hardlopers en toerfietsers, die los
van een vereniging hun sport wensen
te beoefenen, kunnen zo voor een
50 relatief laag bedrag profiteren van
wedstrijddeelname, verzekeringen of
informatie die door de betreffende
sportbond wordt aangeboden. (...)

naar: www.socialevraagstukken.nl, 22 maart 2014

noot 1 Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie. Daarin zijn alle sportbonden vertegenwoordigd.

tabel 4

Totaaleffect van factoren die sportdeelname beïnvloeden, kinderen van 5-17 jaar (gestandaardiseerde coëfficiënten)¹⁾ ; n = 2.202

	totaaleffect
financiële factoren	
arm huishouden	-0,05*
kenmerken van het gezin	
eenoudergezin	-0,07***
kenmerken van de ouders	
niet-westerse herkomst	-0,19***
opleidingsniveau	0,19***
geen betaald werk (ouder/beide ouders)	-0,05*
gezondheid	0,01
onvoldoende sociale participatie ²⁾	-0,12***
materiële deprivatie ³⁾	-0,15***
kenmerken van het kind	
sekse (1=meisje, 0= jongen)	-0,05*
leeftijd	-0,19***
kenmerken van de omgeving	
sociaaleconomische status woonwijk	-0,06**

noot 1 significantie: *** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05

noot 2 indicatoren die hier gehanteerd zijn: sport, uitstapjes naar bioscoop, dierentuin, op vakantie gaan, vrienden thuis op bezoek krijgen, etc.

noot 3 indicatoren die hier gehanteerd zijn: het hebben van basisgoederen, luxe goederen, geld om met activiteiten mee te doen

naar: SCP, 2010

Toelichting op tabel 4

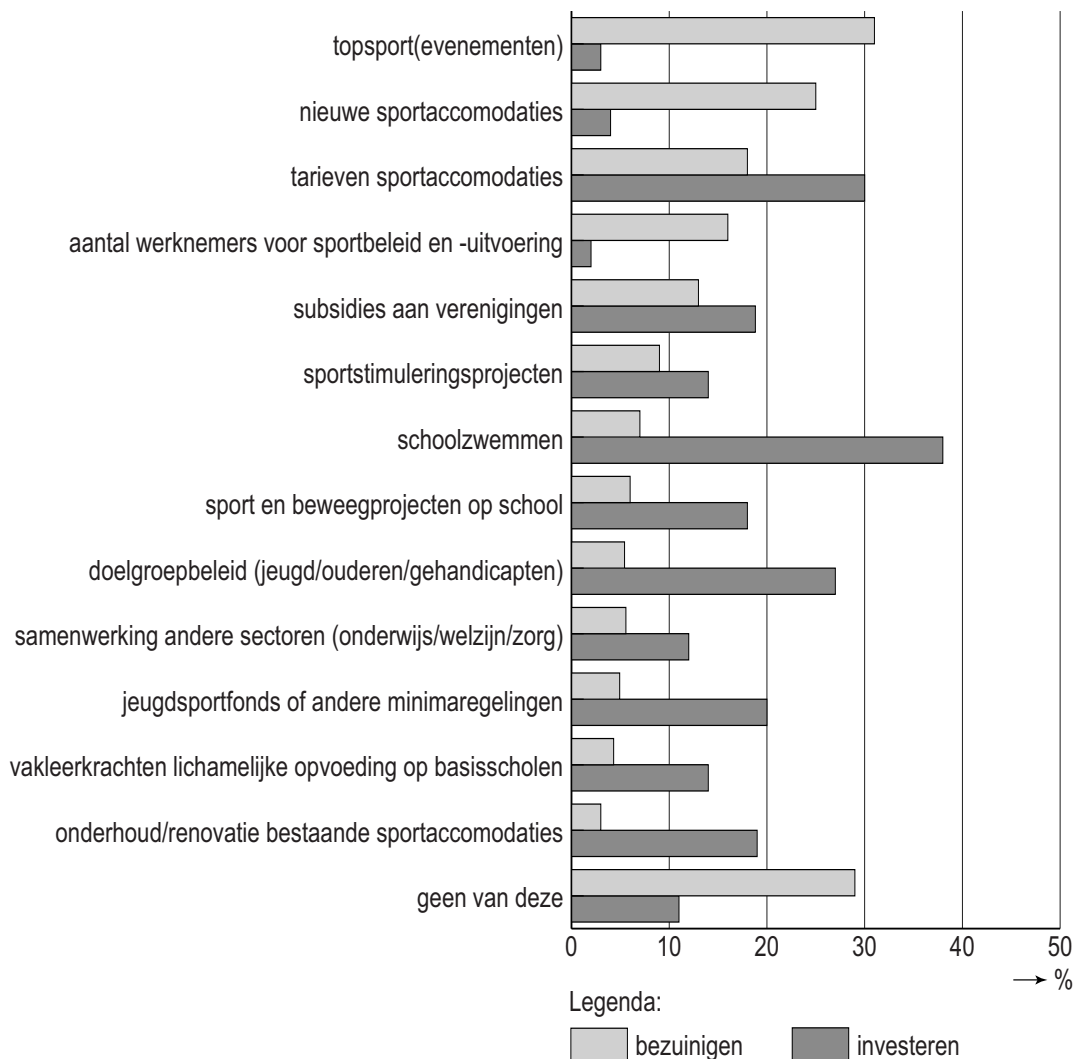
Door het gebruik van gestandaardiseerde coëfficiënten kun je de effecten van verschillende variabelen met elkaar vergelijken, zelfs als die variabelen met verschillende schalen gemeten zijn.

Voorbeeld van interpretatie van totaaleffect -0,19*** bij variabele leeftijd: de leeftijd van het kind heeft een negatief effect op sportdeelname: oudere kinderen sporten minder dan jongere kinderen. Het verband tussen leeftijd en sportdeelname is statistisch significant.

Significantie: de p-waarde geeft de kans aan dat het geschatte effect niet op toeval berust. De p-waarde laat zien hoe significant de effecten zijn: hoe kleiner deze waarden hoe kleiner de kans dat de waarneming op toeval berust.

figuur 3

**Waar zou uw gemeente op moeten bezuinigen of investeren als het om sport- en beweegbeleid gaat ? (in % van de bevolking, 18-79 jaar)
n = 1.504**

bron: Mulier Instituut, 2014

tekst 8

Onderzoeksverantwoording

De resultaten in figuur 3 zijn afkomstig uit het vragenblok sport en gemeenten van het Nationaal Sport Onderzoek (NSO) 2013 van het Mulier Instituut. Voor het NSO 2013 is gebruikgemaakt van een internetpanel. De onderzoekspopulatie van het vragenblok in de NSO bestaat, na weging, uit 1.504 respondenten van de volwassen bevolking.

naar: Mulier Instituut, 2014